

Рецензія на монографію Н.В. Романишиної «Українська художня мала проза: теоретико-методичні аспекти вивчення» (Рівне: ТзОВ «Принт Хауз», 2013. — 576 с.)

Докорінне реформування освіти в Україні зорієнтовано на соціально-культурний розвиток особистості, яка стане не тільки професіоналом за обраним фахом, а й культурно розвиненою, високоосвіченою людиною та носієм новітніх знань.

Поява рецензованої роботи визначається завданнями гуманітаризації суспільства, прагненням автора сприяти розв'язанню проблем загального зниження читацької культури, піднесенню престижу гуманітарних знань, віднайденню сучасною молоддю духовних скарбів слова; а також популярністю прозових творів малих форм серед юнацтва, яка пояснюється «зверненням письменників до «інтерсуб'єктивного»; зміщенням кути зору із зовнішнього, подієвого плану в сферу метафізики душевних переживань, що сприяє активізації поетичного дискурсу, психологізації прози, де основним системоутворювальним началом є сам автор [С. 6]».

Загальновідомо, що художня мала проза XIX–XX ст. є оригінальним явищем в історії української літератури. Вона досить повно представлена в програмах шкільних курсів «Українська література», у яких передбачено вивчення шедеврів української новелістики з точки зору жанрової поетики; а також у програмах історико-літературних курсів у вищій педагогічній школі. У них художня мала проза репрезентована «як розгалужена жанрова система у всьому розмаїтті різновидів, модифікацій, варіантів, форм; жанровому рухові від «олітературеного з народних фавул» (І. О. Денисюк) етнографічно-побутового оповідання до імпресіоністичної, фантастичної, сенсаційної новели; експериментаторської прози; таких жанрових синтетичних утворень, як роман у новелах, алегорично-символістська повість у притчових новелах; низки фрагментарних форм та ін. ; «від реалістичного до ліричного дискурсу» (Ю. І. Ковалів) тощо [С. 12]».

Щоб якнайповніше забезпечити осмислення студентами-філологами увесь обшир визначеного у програмах, автор монографії Н. В. Романишина досліджує в жанровому аспекті твори Г. Ф. Квітки-Основ'яненка, Є. П. Гребінки, Марка Вовчка, П. О. Куліша, М. І Костомарова, С. І. Воробкевича, І. С. Нечуя-Левицького, Д. Л. Мордовця, Т. Г. Бордуляка, Л. М. Старицької-Черняхівської, К. І. Малицької, В. К. Винниченка, Степана Васильченка, Григорія Косинки, У. О. Самчука, Остапа Вишні, О. П. Довженка, Е. І. Андруської, Ю. М. Косача, Ю. О. Івакіна, Л. П. Пономаренка, О. В. Ірванця та ін.

Глибину дослідження автором української художньої мала прози можемо оцінити змістом представленої монографії, що складається із п'яти розділів, у яких висвітлюються питання:

- ◆ теорія художньої мала прози у контексті проблеми онтології жанрових явищ через з'ясування специфіки національної новелістики з погляду класичних та сучасних генологічних концепцій, кореляції катего-

рій «епос – проза», структури аналізу невеликих прозових оповідей на засадах поетики жанрової системи мала прози;

- ◆ формування генологічної компетентності майбутніх учителів української літератури у вищій педагогічній школі через моделювання різнопланових підходів до вивчення художніх творів мала форми жанровим шляхом аналізу; пошук спільностей і відмінностей у жанрових утвореннях за типологічним принципом; поглиблене вивчення літератури в генеалогічному аспекті; організація аналітичної роботи над текстом мала прозової форми, який не мав ґрунтовної літературно-критичної оцінки; аналіз творів із ознаками родового, жанрового, міжмистецького синкретизму;

- ◆ методика кваліфікації та вивчення жанрових форм мала прози: оповідання, новела (осмислення у традиційних та нових схемах генологічної вертикалі), нарис та його жанрові видозміни, розмаїття малих сатирико-гумористичних форм, епічний цикл як особливе жанрове утворення (метажанр); жанрологічна інтерпретація художнього твору через субстанцію автора, історизм як структурно виражений інваріант мистецького освоєння світу, фантастика – саморух від жанрового різновиду до статусу окремого виду епосу, природа художнього тексту у формах фрагментарної прози, модифікація фольклорної прози під впливом авторської свідомості та культурно-історичного процесу;

- ◆ вивчення літературного матеріалу в світлі інноваційних педагогічних технологій.

Одна з цінностей дослідження Н. В. Романишиної полягає якраз у тому, що робота має яскраво виражене практичне спрямування, оскільки, говорячи про вивчення літературного матеріалу, автор пропонує перевірнені власним досвідом способи активізації пізнавальних процесів та інтересів слухачів класичної наукової лекції, методика проведення семінарських, практичних занять на засадах діалогічної взаємодії, застосування комп'ютерних засобів у процесі підготовки майбутніх учителів-словесників, виявлення та розвитку літературної обдарованості студентів під час написання твору за законами белетристичного жанру.

Досить серйозно у роботі розглядається проблема можливостей інтеграції на літературознавчій основі навчальних дисциплін як шлях підвищення професіоналізму майбутнього вчителя-словесника, всебічне, системне освоєння ним літературних явищ, педагогічної та методичної культури.

Наприклад, автор доводить, що на розвиток педагогічної думки неабиякий вплив мали твори українських письменників. Н. В. Романишина досить ґрунтовно висвітлює цю проблему в п'ятому розділі, пропонує оригінальне методичне забезпечення практичних занять з педагогіки на матеріалі художніх творів мала прози, у яких українські письменники долучили-

ся до створення національної виховної системи, через з'ясування важливих проблем, які й нині є актуальними:

художнє осмислення етапів розвитку вітчизняної педагогіки (за творами «Перша вчителька» Н. І. Кобринської, «Народна педагогіка» О. Я. Кониського, «Дзвонар» Д. Л. Мордовця, «Екзамен» Б. Д. Грінченка, «Півтора оселедця» Олени Пчілки, «Отець-гуморист» І. Я. Франка, «Лялечка» М. М. Коцюбинського та ін.);

обґрунтування теоретичних засад навчання в художніх творах (за творами Олени Пчілки «Півтора оселедця», «Золота писанка», Івана Франка «Отець-гуморист», «Гірчичне зерно», Степана Васильченка «Авіаційний гурток» та ін.);

поділ дітей і учнівської молоді відповідно до здібностей і характеру в художній літературі (за творами «Екзамен» Б. Д. Грінченка, «Страчене життя», «Школяр». Степана Васильченка, «Звичайна історія» Б. С. Лепкого, «Слово матері» Б. Д. Антоненка-Давидовича, «Грицева шкільна наука» І. Я. Франка тощо);

типологія вчителя в художній літературі (за творами Б. С. Лепкого «Оля», Олени Пчілки «Золота писанка», А. Ю. Тесленка «Школяр», «Лялечка» М. М. Коцюбинського, «Гайдамака» В. П. Підмогильного, «Філософ» Б. С. Лепкого та ін.);

критика школи та її методів у художній літературі та ін. (крім зазначених вище творів, автор пропонує розглянути й такі: «Мати» М. Хвильового, «Наглядное обучение» Л. Яновської, «Непокірний» Б. Д. Грінченка, «Записки сільського єврея» В. Шнайдера та ін.).

Названі нами твори – лише один відсоток зразків малої прози української літератури, що їх презентує автор монографії після науково-теоретичної ретроспективи її жанрового різноманіття. Н. В. Романишина пропонує різні види аналізу, обґрунтовуючи методіку дослідження твору, позначеного художньо-психологічним пошуком [С. 454]; в аспекті вираження філософської свідомості [С. 466]; із застосуванням компаративного аналізу [С. 474] та ін.

Монографія Н. В. Романишиної є актуальним і потрібним виданням, важливість якого визначається теоретико-практичним спрямуванням, що забезпечує не тільки студентів вишів, а й учителів-практиків методично грамотними порадами щодо формування у школярів поняття про малі епічні жанри, використання об'ємного літературознавчого та довідкового матеріалу, науково-теоретичних понять, які є ґрунтовною базою для моделювання уроків, семінарських занять, практичних досліджень.

Глибше оцінити виконану кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету Н. В. Романишиною роботу зможе кожен після вдумливого особистісного прочитання і осмислення. Бажаємо всім успіхів на шляху пізнання скарбів народної культури.

Н. М. Логвіненко,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії літературної освіти
Інституту педагогіки НАПН України

«Освячені Шевченковим ім'ям»

— так називаються літературознавчі роздуми письменника Олексія Неживого, доктора філологічних наук, професора Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

У рік 200-ліття Тараса Шевченка вийшла друком його книжка «Із ім'ям Тараса Шевченка», що розповідає про шевченкознавчі традиції на Луганщині, творчість письменників-земляків, лауреатів Шевченківської премії — Володимира Сосюри, Григора Тютюнника, Миколи Руденка, Івана та Надії Світличних, Василя Голобородька.

Друга книжка – монографічне дослідження «Життя у слові. Джерелознавча проблематика творчості Григора Тютюнника».

Перша презентація цих видань відбулася у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, а наступні заплановано провести на початку квітня в Національному університеті «Острозька академія», Рівненському державному гуманітарному університеті, Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Літературознавець Олексій Неживий вважає, що в ювілейний рік Тараса Шевченка особливо значущим і актуальним стає вислів «Схід і Захід разом назавжди», а найбільш переконливим свідченням нашої єдності є духовна спадщина.

ОСВЯЧЕНІ ШЕВЧЕНКОВИМ ІМ'ЯМ

Літературознавчі роздуми
про творчість письменників — лауреатів Шевченківської премії,
презентація книжок

ОЛЕКСІЙ НЕЖИВИЙ

Доктор філологічних наук,
професор Луганського національного
університету імені Тараса Шевченка,
член Національних спілок письменників,
журналістів, краєзнавців України.

Лауреат Всеукраїнських премій
імені Бориса Грінченка, Івана Огієнка,
Дмитра Нитченка, «Благовіст»,
літературно-мистецьких премій
імені Панаса Мирного, Володимира Сосюри,
Василя Симоненка, Володимира Малика,
обласної премії ім. «Молодої гвардії».